

Az eltűnt idő nyomában

Papp Tibor: *Innen el*

SZEKERES SZABOLCS

Olykor még a kihagyhatatlannak tűnő ziccereket sem könnyű gólraváltani. Puskás Ferenc 1952. augusztus 2-án a jugoszlávok ellen az első félidőben kihagyott egy tizenegyest az olimpiai döntőben szurkoló hatvanezer néző előtt. A második félidőben aztán az aranycsapat nem kegyelmezett az ellenfélnek, a magyar labdarúgó-válogatott végeredményben 2:0 arányban, Puskás és Czibor góljainak köszönhetően bizonyult jobbnak a déli szomszédainknál. Így nyertünk olimpiát futballban, ez egyike volt annak a tizenhat aranyéremnek, amit a magyar küldöttség átvehetett.

A Rákosi-rendszer legirigyeltőbbjei a sportolók, különösen a futballisták voltak, hiszen azt a szabadságot képviselték, amely sokak számára elérhetetlennek bizonyult akkoriban. Ők többé-kevésbé szabadon utazhattak külföldre, rájuk nem voltak úgy és annyira érvényesek a diktatúra szabályai, mint másokra, hiszen az eredményeik segítségével a sportban látványosan bizonyítani lehetett, hogy, legalábbis a kommunista propaganda híradásai szerint, a folyamatosan halódó Nyugat előtt járunk. Ahogy az olimpiai döntő első félideje sem volt hibátlan, úgy Papp Tibor *Innen el* címmel írt, két nagy szerkezeti egységre bontható regényének is az első része a halványabb.

A regény főhőse Péterfy Olivér, a folyamatos önelemzésre, és a múlt aprólékos boncolgatására hajlamos kamasz. A futballrajongó fiatalember 1952 augusztusában, a szövegbeli utalásokból kideríthetően, nem sokkal a fent említett mérkőzés után, nyaralásra utazik Várszegre, Bánteleki Kornél családjához. A vakáció alatt szerelmes lesz a házigazda egyik lányába, Lonciba. Miután Bánteleki Kornélt az Államvédelmi Hatóság egy reggel

letartóztatja, Olivérnek haza kell utaznia. Szülőfalujában, Hajdúkeresztesen Várszeg térképét rajzolgatva újra átéli a forró, szerelmes nyarat. A csavargásokat, a közös fürdőzéseket, a női test melegének csábító illatát, az első szeretkezések édes izgalmát, meg-megtörök a várszeginél régebbi, a háborúval, a Rákosi-rendszer társadalmi viszonyaival összefüggő emlékek. Ez utóbbiak adnak különleges ízt ennek a résznek. Ilyen például hősrünk rendszeridegen, 1945 előtt kántorként dolgozó apjának pokoljárása, amelynek következményeképpen sokáig megalázó körülmények között, kétkézi munkásként kellett keresnie a kenyerét, vagy ahogy Olivér szabotálja 13 éves korában az Ifjú Gárda Emlékversenyt, nem beszélve a faluban történt erőszakos téveszesítéssel kapcsolatos történetekről.

Ennyi a regény első része, és ez nem is kevés. A főszereplő tudatán hosszabb-rövidebb ideig átsuhanó, térben és főleg időben csapongó emlékfoslányokat az olvasónak kell, nem kis türelemmel, összerakosgatnia és szerves egésszé olvasnia. Az általában E/3 személyben kezdett mondatok, néhol, hirtelen E/1 személyben folytatódnak, izgalmas narratív szerkezetet létrehozva ezzel. Az első 190 oldal legfontosabb része Bánteleki Kornél letartóztatása. Péterfy Olivér többször is nekikezd a szörnyű reggel leírásának, és minden változattal kicsit többet tud meg a körülményekről az olvasó. A várszegi napok leírása és a vendéglátó család bemutatása azonban összességében túl körülményes és hosszú, ezért nem mindig sikerül az írónak maradéktalanul fenntartania az olvasó figyelmét. A régebbi emlékforgácsok ugyanis nem egy alkalommal érdekesebbek, mint a kissé súlytalan, túlbeszélt várszegi nyaralás, így a régmúlt szétfeszíti a kereteket, ennek köszönhetően a forma és a tartalom nem mindig harmonizál egymással.

Az *Innen el* folyamatos olvasását megakasztják a többszörösen összetett mondat szerkezetek, és a merész képzettársítások. Ezek a stílusbeli sajátosságok nem egyszer megkívánják azt, hogy újból neki fussunk egy-egy mondatnak. A szerző legjobban sikerült mondatai azok, és ezekből nem keveset találunk a szövegben, ahol egyszerre olvashatunk Péterfy Olivér belső állapotáról, a környezet leírása pedig olyan hangulati elemekkel egészül ki, amelyek fokozzák a szituáció drámaiságát.

„Amikor hetedik várszegi napjának kezdetén, csütörtök reggel halkan nyílt a veranda belső homályában meghúzódó ajtó, mely csöndesen sziszegve egy pici hasadékot tett láthatóvá a mögötte ásító sötét barlangból, az ebédlőből, Olivér csak a suttyogó hangból következtetett a váratlan nyitásra, bár fekhelyéről odalátott, mozdulnia sem kellett, de az ajtó mozgását nem vette észre, csak a sötétebb tónusú rést, melyben Lonci fejének egy szelete derengett.” (166.)

A második részben 1957 januárjára ugrik a történet, és az időközben fiatal férfivá cseperedett, az édesapa származása, foglalkozása miatt egyetemre

fel nem vett, kétkezi munkásként dolgozó Olivér útját követhetjük végig. Izgalmas pikareszket olvasunk, amely utazás alatt hősünk két nap alatt többet él át, mélyebb dolgokat tapasztal meg, mint más egész élete folyamán. A képzeletbeli, valószínűleg Hajdú-Bihar megyei Várszegről indulva, Budapesten, a nyugati végeken át, vonaton és gyalog jut el a magyar-osztrák határ átlépéséig. A jelen idejű sztori és a leginkább az 1956-os forradalomhoz kapcsolódó, fel-felbukkanó emlékek itt, ellentétben az előző résszel, koherens, feszes regénykompozíciót alkotnak, hiszen itt a késleltetés funkcióját töltik be. Az olvasó gyorsan haladna a cselekményben, ám a főszereplő önreflexiói, a múltat feldolgozni kívánó gondolatai mindig lassítják a történetet, jótékonyan növelve ezzel a feszültséget. Például az egyik igazoltatás alkalmával, míg hősünk a tisztre vár, átsuhan agyán az eset Bartos Levente bokszolóval, akinek szintén hadnagyi egyenruhája volt, és megpróbált szexuális viszonyba kerülni Olivérral. Megkapó rész az is, ahogy útja elején a Kelenföldi pályaudvar felé tartó Péterfy végigsétál, még egyszer utoljára, a Kenyérmező utcán, a Rákóczi úton, a Blaha Lujza téren, újraélve ezzel képzeletben a Felvonulás téri Sztálin-szobor ledöntését, az ávosok puskáinak könyörtelen hangját, amint a Rádióból lónek a tömegre és az egykori Horizont könyvesbolt előtt az orosz kiadványok elégetését.

Igazi írói bravúrként Papp Tibor eléri azt, hogy úgy szorítunk Olivérért, akár egy jól felépített krimiben, hiszen csak az utolsó oldalon dől el minden. Péterfy azért válik izgalmas figurává, mert a lebukástól való félelmében szinte minden pillanatot kielemez, megpróbál elrendezni magában, sőt sokszor még azt is, ami majd előreláthatóan történni fog. Nehezen felejthető a Kelenföldi pályaudvaron történt tömeges igazoltatás, vagy, ahogy hősünk az igazoltató ávos kezéből kikapva személyi igazolványát, nem törődve saját testi épségével, és golyózáportól kísérve felugrik a már robogó vonatra. Nagyszerűen egészíti ki Olivér hölgyek iránt érzett heves testi érzületét az emlékekben többször is felbukkanó dédapa legendás alakja. A dédapa mintha Krúdy Gyula Szindbádja lenne. „A szakácsnő ugyanolyan követelődző volt, mint a tiszteletes asszony. Az egyik reggel (amíg a tiszteletes asszony öltözködött), a másik este, miután a szakácsnőt elküldte aludni, követelt csókokat, csacsogást, bókokat, kalandozó simogatást és tüzes temperamentumot.” (302.)

Az *Innen el*, szerkezetét tekintve legalábbis, kissé egyenetlen lélektani regény, hiszen nem biztos, hogy aki nem olvasta az első részt, nem kap teljes élményt csak a másodikkal. Péterfy Olivér két alkalommal is átesik a tűzkeresztségen. Az első részben férfivá érkezik, a második részben állampolgári értelemben lesz teljes jogú felnőtt, aki képes felelős, ám éppen ezért pokolian nehéz döntést hozni arról, hogy egy diktatúrában, ahol a múltja, a véleménye miatt bármelyik pillanatban letartóztathatják, nem akar

tovább élni. Inkább a disszidálást választja, amit nem mindennapi izgalmak közepette visz véghez. A futballhasonlatnál maradva, Papp Tibor a második részben nemcsak helyzeteket alakított ki, hanem gólt is rúgott, egy nem könnyű mérkőzésen.

(Nap Kiadó, Budapest, 2012)

